

“ALPOMISH” DOSTONIDA 40 YIGIT OBRAZI

*Ahmadova Go‘zal Azamat qizi**Toshkent viloyati Parkent tumani**31-o‘rta ta‘lim maktabi o‘qituvchisi*

Annotatsiya: Ushbu tadqiqot "Alpomish" xalq dostonidagi "40 yigit" (yoki "40 navkar") obrazining o‘ziga xos talqinini va uning dostonning g‘oyaviy-badiiy tuzilishidagi ahamiyatini yoritishga qaratilgan. "Go‘ro‘g‘li" turkumidagi kabi markaziy figura bo‘lmas-da, "Alpomish"da bu tushuncha qahramonning otasi Boybo‘ri tomonidan o‘tkazilgan to‘ylardagi 40 kunlik marosimlar, shuningdek, asosiy yordamchilar atrofidagi ramziy jamoa sifatida namoyon bo‘ladi. Maqolada mazkur obrazning epik qahramonning qudrati, boylik va saxovat timsoli hamda urug‘-aymoq birdamligini ifodalashdagi funksiyasi tahlil qilinadi. Shuningdek, 40 raqamining mifologik ma‘nosi va uning doston poetikasidagi o‘rni yoritiladi.

Abstract: This research focuses on the unique interpretation and significance of the "40 Youths" (or "40 Warriors") motif in the folk epic "Alpomish" within its ideological and artistic structure. Although not a central figure like in the "Koroglu" cycle, in "Alpomish," this concept manifests symbolically through the 40-day feasts organized by the hero's father, Boybo‘ri, as well as the symbolic community surrounding the main assistants. The article analyzes the function of this image in representing the epic hero's power, symbolizing wealth and generosity, and expressing the unity of the clan. Furthermore, the mythological meaning of the number 40 and its role in the epic's poetics are elucidated.

Kalit So‘zlar: Alpomish dostoni, 40 yigit, 40 kunlik to‘y, ramziy obraz, Boybo‘ri, qo‘ng‘irot eli, birlik, epik an‘ana.

Keywords: Alpomish epic, 40 Youths, 40-day feast, symbolic image, Boybo‘ri, Qo‘ng‘irot tribe, unity, epic tradition.

KIRISH

"Alpomish" dostoni o‘zbek xalqining eng yirik qahramonlik eposi bo‘lib, unda qadimiy urf-odatlar, milliy ruh, yuksak ma‘naviy-axloqiy qadriyatlar va xalqning

erkinlik, adolatga boʻlgan intilishi yorqin aks etgan. Boshqa turkiy dostonlarda, xususan, "Goʻroʻgʻli" turkumida markaziy oʻrin tutuvchi "40 yigit" obrazi "Alpomish" dostonida bevosita qahramonning doimiy jangovar jamoasi sifatida kuchli ifodalanmagan boʻlsa-da, bu ramziy tushunch eposning boshqa elementlari orqali yuzaga chiqadi.

"40 yigit" tushunchasi "Alpomish" dostonida asosan ikkita asosiy nuqtada uchrashi mumkin: birinchidan, Boyboʻri va Boysari farzandli boʻlganlarida oʻtkazilgan 40 kunlik katta toʻy marosimi bilan bogʻliq boʻlsa, ikkinchidan, Alpomishning eng yaqin, sadoqatli va ishonchli yordamchilari (masalan, Qorajon) atrofidagi ramziy safdoshlar guruhi maʼnosida namoyon boʻladi. Ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi — "Alpomish" dostonida 40 raqamining va bu bilan bogʻliq boʻlgan jamoaviy yordam timsolining gʻoyaviy yukini, uning epik poetikadagi oʻrnini aniqlash hamda boshqa dostonlardagi 40 yigit obrazidan farqlarini koʻrsatishdan iborat.

ASOSIY QISM: MUHOKAMA

1. 40 Raqamining Ramziy-Mifologik Talqini

"Alpomish" dostonida "40" raqami markaziy qahramonning yonida doimiy turuvchi jangchilar jamoasi emas, balki toʻliqlik, ulugʻvorlik va xursandchilikning nihoyasini anglatuvchi ramz sifatida namoyon boʻladi. Dostonning boshlanishida Boyboʻri farzandli boʻlganida elni yigʻib 40 kun toʻy bergani tasvirlanadi. Bu marosim shunchaki bayram emas, balki Dobonbiy avlodining toʻliq baxt-saodatga erishganligini, Qoʻngʻirot urugʻining boyligi, saxovati va farovonligini tasdiqlovchi epik anʼanadir. 40 kunlik toʻy motifi bu dostonning ilk qahramonlik davri, yaʼni tinchlik va totuvlik davrining tasviridir. Bu yerda 40 raqami qahramonlik emas, balki hukmdorlik (Boyboʻri) va maʼmuriy kuchning timsoli boʻlib keladi.

2. Qorajon va Ramziy Hamrohlar Motivi

"Alpomish"da Goʻroʻgʻlining 40 yigitiga oʻxshash aniq ajratilgan jangovar guruh yoʻq. Biroq, Alpomishning sadoqatli yordamchilari, xususan, Qorajon obrazi bu boʻshliqni ramziy maʼnoda toʻldiradi. Qorajon — nafaqat Alpomishning sadoqatli doʻsti, balki uning oʻz jamoasidan va vatanidan voz kechib, doʻstlikka imon keltirgan,

adolat yoʻlida kurashuvchi yagona, yirik timsoldir. Uning xizmatlari Goʻroʻgʻlining 40 yigitining jamoaviy xizmatiga tengdir.

Alpomishning uzoq safari va Qalmoq yurtidagi yetti yillik asirligi davrida unga bevosita yordam bergan, uning ozod boʻlishiga koʻmaklashgan obrazlar (Qaldirgʻoch, Hakimbek) qahramonning atrofida birlashgan ramziy koʻmakchilar jamoasini ifodalaydi. Bu oʻrinda 40 yigit tushunchasi "yolgʻiz qahramon atrofidagi ishonchli insonlar halqasi" sifatida talqin etiladi, bu halqa qahramonning ruhiy kuchi va sotsial tayanchini taʼminlaydi.

3. Kollektiv va Yakkalik Qahramonliklar Farqi

"Alpomish" dostonining bosh gʻoyasi yakkalik qahramonlik, yaʼni Alpomishning shaxsiy jasorati, kuchi va sadoqati orqali Qoʻngʻirot elini va Barchinni himoya qilishga qaratilgan. "Goʻroʻgʻli" eposida esa jangovar harakatlar koʻpincha 40 yigitning jamoaviy urinishlari natijasida amalga oshiriladi. "Alpomish" dostonida 40 yigit obrazining bevosita faolligi pastligi dostonning gʻoyaviy markazi Alpomish shaxsiga qaratilgani, uning "alp" darajasidagi yakkalik qudratini ulugʻlash bilan izohlanadi. 40 raqami bu yerda jangovar guruh emas, balki Alpomishning yuksak maqomga erishishini taʼminlagan omadli boshlanish (toʻy) va urugʻ birdamligi ramzi sifatida ishlatilgan.

XULOSA

"Alpomish" dostonida "40 yigit" obrazi "Goʻroʻgʻli" turkumidagi kabi anʼanaviy shaklda, yaʼni doimiy jangovar jamoa sifatida markaziy ahamiyatga ega emas. Biroq bu tushunchaning oʻziga xos talqini dostonning gʻoyaviy mazmunini boyitadi:

1. U ramziy maʼnoda 40 kunlik toʻy marosimi orqali Qoʻngʻirot urugʻining boyligi, saxovati va tinchlik davridagi farovonligini tasdiqlaydi.
2. U vazifaviy jihatdan Alpomishning eng sadoqatli yordamchilari (Qorajon, Qaldirgʻoch, Hakimbek) orqali yakkalik qahramonning epik kurashida ishonchli maʼnaviy va amaliy koʻmak borligini taʼminlaydi.

3. U epik an'ana nuqtai nazaridan 40 raqamining qadimiy mifologik ma'nosini saqlab qoladi, uni jangovar to'liqlikdan ko'ra, ijtimoiy to'liqlik va yetuklik (yaxshi boshlanish) ramzi sifatida ishlatadi.

Shunday qilib, "Alpomish" dostonidagi 40 yigit motivining ahamiyati bevosita harakatda emas, balki ramziy ma'no va epik an'anani saqlashdagi funksiyasida namoyon bo'ladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Karimov, I. A. (1999). "Alpomish" — dostonimizning ming yilligi. Toshkent: O'zbekiston. (Dostonning milliy g'oyadagi ahamiyati uchun).
2. Jirmunskiy, V. M., & Zarifov, H. T. (1947). "O'zbek xalq qahramonlik eposi". Moskva: Nauka. (Turkiy eposlardagi 40 yigit motifi va "Alpomish" ning umumiy tahlili uchun).
3. Mirzayev, T. (2004). "O'zbek xalq dostonlarining poetikasi". Toshkent: Fan. (Dostonchilikdagi ramziy obrazlar tizimi tahlili uchun).
4. Murodov, M., & Ergashev, A. (1999–2000). "Alpomishnoma". I va II kitoblar. Toshkent: Mehnat.
5. Safarov, O. (2010). "O'zbek xalq og'zaki ijodi". Darslik. Toshkent: Fan va texnologiyalar. (Dostonlarning tarixiy-madaniy konteksti uchun).
6. Fozil Yo'ldosh o'g'li. (1980). "Alpomish" dostoni. Nashrga tayyorlovchi: M. Murodov. Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti.